

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי י"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

מסכת בבא מציעא - דף ז

ביאר הריטב"א שבקשר לשטר נקטה הגמ' "אדוקים" היות ויש הבדל במשמעות הלשון בין אדוקים לאוחזין, המילה "אוחז" מתייחסת לאדם שמחזיק בגוף הממון, יכל דבר זה שייך בטלית, אך לא בשטר שכל עניינו הוא לראיה שע"פ השטר יוכל להוציא ממון מרעהו, אולם שוויותו של השטר עצמו אין בו כמעט ערך ולא ע"ז הנידון, אמנם בגמ' מבואר בכמה מקומות שיש מושג ערך לשטר, היינו הערך ששילמו לסופר בעת כתיבת השטר, אולם שטר בפני עצמו אין בו את שוויו הפיזי כי אם את הראיה שיש בו להוציא ממון. מאידך בשיטת"ק ביאר שאוחזין הביאור שאינם אוחזים בגופו של חפץ אלא בצדדיו, כפי שבארה הגמ' ששנים אוחזין בטלית הכוונה שהם אוחזין בכרכשתא, אך כאשר אוחזין בגופו של חפץ השתמשו בלשון אדוקים כמו שמבואר לגבי שטר שהם מחזיקים בו בגופו ודנו בזה מחזיק מקום התורף וזה מחזיק מקום הטופס וכו', וכן בנידון של הגמ' שאמרו לגבי טלית זה נוטל עד מקום שידו מגעת וכו', הם מחזיקים בגופו של חפץ ולכך השתמשו בלשון אדוקים. (ועי' הגמ' מצפה שמואל על דברי התוס' בסוויני).

סיכום הדף

נושא היום: אוחזין בטלית. אדוקים בשטר. חשש פרעון בשטר ובכתובה.

בדין המשנה שניים אוחזין בטלית וכו' חולקים בשבועה, מדובר ששניהם אוחזין בכרכשתא (- בשוליים), אולם באופן שכל אחד תופס בעומק הטלית, **אמר רב תחליפא** שכל אחד נוטל עד היכן שידו מגעת והשאר חולקים בשוה, **והוסיף רבי אהבו** שבעין שבועה. (עי' בעיונים על הדף) למדו **לגבי קנין סודר** מועיל שהמקנה תופס בו כדי ג' אצבעות וזה בכלל "נתן לרעהו". **ואמנם בנט** לא מהני ל"ז שהבעל מחזיק בחלק, משום שאמרה תורה "כריתות", אך **לגבי נתניה** מוגדר שיש זכיה למקבל. **אמר רבא**, טלית שיש בה חלק מזהבה שקרוב לאחד, לא יכול לטעון נחלוק באמצע והמוזהב ישאר אצלו, **שהרי רעהו** יטען שניתן לחלק את הטלית לאורכה וחולקים בשוה.

שניים אדוקים בשטר, מלווה אומר שלי, ולוה אומר פרעתי ונפל ממני, **לדעת רבי יתקיים** השטר, **וביארה הגמ'** שסבר שמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ובאופן שמקיימו יחלקו, אך אם אינו מקיימו אין תוקף לשטר שהרי לוה טוען פרעתי. **זאת רשב"ג** יחלוקו אף אם לא מקיים את השטר, **כיון שלשיתנו** מודה בשטר שכתבו אי"צ לקיימו. **נמצא השטר ליד דין לדעת רבנן**, לא יחזירו עולמית. **לדעת רבי יוסי** לא חוששים שנפרע ומחזירו למלווה. **ביאר רבא** מדובר אף בשטר שאין בו הנפק לרבנן לא יחזיר שמא לא לוה, ואף בשטר שיש בו הנפק חוששים שמא נפרע.

דנה הגמ' בשיטת רבי יוסי האם חושש השטור נפרע או לא, בדברי הברייתא כאמור לא חשש לפרעון, **מאידך לגבי שטר כתובה** שנמצא לרבנן, אם הבעל מודה יחזיר לאשה. אין הבעל מודה, לא יחזיר כלל. **לרבי יוסי**, אם תחת בעלה יחזיר לאשה, אם אלמנה או גרושה לא יחזיר כלל. **מבואר** שחשש לפרעון. **מעמידה הגמ' א.** רבי יוסי חשש לפרעון **והופכים את השיטות בברייתא** הראשונה בשטר שנמצא. **והברייתא השניה**, הכל דברי רבי יוסי שאמר שכאשר אין הבעל מודה לא יחזיר זה באופן שהיא גרושה או אלמנה, אבל אם עודה תחת בעלה מחזיר לאשה. **ב. שיטת ר"פ**, אין צורך להפוך את השיטות בברייתא הראשונה ורבי יוסי לא חשש לפרעון, אך בברייתא של כתובה **אמר רבי יוסי לרבנן** לשיטתי אפילו באלמנה או גרושה לא חוששים לפרעון ויחזיר לאשה, אך **לשיטתכם** שכן חוששים אף כאשר נמצאת תחת בעלה שיחזיר. **ושיטת רבנן** שחוששים שמא הכין לה פרעון במקום אחר. **ג. לרבינא** הופכים את הברייתא הראשונה, ואין סתירה ברבי יוסי, **לפי"ז** רבנן לא חששו לפרעון בשטר שנמצא, ובכתובה שנמצאת חשש שמא כתב לה ב' כתובות. ורבי יוסי לא חשש לב' כתובות.

כאמור לדעת רשב"ג כאשר שניים אדוקים בשטר יחלוקו בשוה (כך העמיד רש"י את הסוגיא), **אמר ר"א** שהמחלוקת בין רשב"ג לרבנן זה באופן שהם אדוקים בשטר בשוה, אך כאשר אחד מחזיק בתורף ושני בטופס, כל אחד יטול מה שמחזיק. **בפשטות רי"ח** חולק וסובר שלעולם חולקין בשוה. אך **מעמידה הגמ'** שמדובר שהתורף קרוב לאחד והוא מנוגין לחלוק את השטר באמצע כדי שיקבל את התורף, **אמר רי"ח** רעהו יטען שנחלוק את השטר לאורכו והתורף יהיה לשניהם. **בשטר יש ב' חלקים "תורף"**, היינו שמות המלוה והלוה סכום ההלוואה זמנה ומקומה. **"טופס"** אף בו כתובים השמות וכו' מחמת ההלכה שצריך לשנות את הני"ל בגופו של שטר, אך "זמן" לא רשום ב"טופס", **נמצא** שעדיף ה"תורף" על ה"טופס". **מוכיחה הגמ'** שאין החלוקה היא פיזית, אלא מעריכים בשוה כמה עדיף "תורף" על פני "טופס", את הערך הנוסף מקבל המחזיק בתורף, והשאר חולקים בשוה. **לא שייך להעמיד** שחולקים את השטר עצמו, שבכך לא יהיה תועלת לאף אחד. **ומסקנתה הגמ'** בדברים שהחלוקה הפיזית תגרום להפסד חולקים בערך, אך **בדברים ששייך לקיים חלוקה פיזית** בלא הפסד חולקים. בטלית שיכולים לחלוק פיזית ותהיה ראויה לקטנים חולקים, **וכן בטלית** מזהבת שראויה לבני מלכים. **וכן בהמה טהורה** שניתן לחלוק בבשרה, **וכן בהמה טמאה ושטר** חלוקים בערך מחמת האמור שחלוקה פיזית תגרום להפסד.

עיונים על הדף

על מה השבועה בשניים אדוקים בטלית?

באופן שכל אחד תופס בעומק הטלית, אמר רב תחליפא שכל אחד נוטל עד היכן שידו מגעת והשאר חולקים בשוה, והוסיף רבי אהבו שבעין שבועה. על מה השבועה. האם אף על דינו של רב תחליפא שזה נוטל עד מקום שידו מגעת ואף על זה נשבע. או נוטלים עד מקום שידם מגעת בלא שבועה, והוסיף רבי אהבו על השאר שחולקים בשוה כאן מצריכים אותם להישבע. תוס' (ד"ה מחוין) הביאו ב' גירסאות בנוסח הש"ס, גירסא א', ברבי אהבו "בשבועה" שאז כוונתו שנשבעים על הכל אף על החלק שידו מגעת צריך להישבע. והביאו גירסא ב', "והשאר בשבועה" היינו שאך ורק על המותר נשבעים אולם החלק שידו מגעת נוטלים בלא שבועה. ביארו תוס', היות ותקנת השבועה בשניים אוחזין הייתה כדי שלא יהא כל אחד הולך ותוקף טליתו של חברו מחמת זה יש לחייב שבועה אף על החלק שידו מגעת ונוטל אך בשבועה. בהג' הגר"א הנדפס בצד הגליון ציין שהרמב"ם לא כתב כן אלא ע"י גלגול שבועה, אך ברא"ש הוכיח גדברי התוס'. ונרחיב בס"ד את דבריו. כדברי התוס' שסברו שצריכים שבועה אף על החלק שידם מגעת, סברו רוב הראשונים (הרמב"ם) הביא שיטה זו בשם הראב"ד הריטב"א הרשב"א והרא"ש כאן (ג' והרא"ש הביא ראיה מניה וביה שצריך להישבע על הכל, הרי דין המשנה שניים אוחזין בטלית וכו' נוטלים בשבועה, העמידה הגמ' שמדובר שאוחזין בכרכשתא, ואם רבי אהבו בא לחדש הלכה וכוונתו שנשבעים רק על החלק שאינם מחזיקים מה הוסיף על דברי המשנה, הרי את ההלכה שיחלוקו בשבועה אנו יודעים מהמשנה, בהכרח הוסיף שנשבעים אף על החלק שמחזיקים בפועל. כתב הרמב"ם (טוען ונטען ט, ט) "היו שנים אדוקין בטלית זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי זה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו מגעת והשאר חולקין בשוה אחר שנשבעין ויש לכל אחד לגלגל על חברו שכל מה שנטל כדון נטל". עכ"ל. מבואר ברמב"ם שיעקר השבועה היא על החלק שאינם מחזיקים ורק על השאר נאמרה עיקר השבועה, אך מאחר ויש דין גלגול שבועה (היינו שאף על דבר שאין עליו שבועה ניתן לחייבו שבועה) מגלגל שבועה אף על החלק שידו מגעת ונשבע ע"ז.

אמנם לכאורה על שורש דברי הרמב"ם צריך לעיין מה יתרף את ראיית הרא"ש, שהוכיח כאמור שרבי אהבו חידש מעבר לחשנה שנשבעים מעיקר הדין אף על מה שמחזיקים, ולפי דברי הרמב"ם ע"ז נשבעים רק מצד גלגול. ביאר התומים (קלח, ד) שבדברי רב תחליפא לא למדנו לשון שבועה, והיה צד שביא ברייתא החולקת על דין המשנה וסברא הברייתא שאין צורך בשבועה לדין חלוקה, לכך ביאר רבי אהבו שאין כאן מחלוקת ואף בדברי הברייתא הכוונה שיש שבועה.

הנפק"מ בין שיטת התוס' שנשבע על הכל ושיטת הרמב"ם שמעיקר הדין נשבע רק על החלק שלא מחזיק. א. הביא בתורת חיים, מה היה הדין אם אחד מהתופסים לא יסכים להישבע, לשיטת התוס' לא יוכל ליהל כלום. לשיטת הרמב"ם את מה שאחזק עד שידו מגעת יטול. ויש באחרונים שחלקו על נפק"מ זאת שאף לדברי הרמב"ם יגלגל עליו שבועה על הכל, ולא יוכל ליהל בלא שבועה. ב. הביא הנחל"ד נפק"מ שכל אחד תופס עד החצי ואין חלק שהם לא נוגעים בו, לפי הרמב"ם אין כאן שבועה ולא גלגול כיון שאין על מה להישבע שהרי עד שידו מגעת באופן זה הוא על כל הטלית. אך לשיטת התוס' עדיין יש להישבע מעיקר הדין.

בביאור מחלוקת הראשונים הנזכרת, אם יש חיוב שבועה מעיקר הדין על מה שאוחזים או רק על מה שלא אוחזים, האריכו הרבה רבותינו האחרונים. בחידושי רבי ראובן (כאן ו) וע"ז הדרך בחידושי רבי אריה ליה מאלין (א, פד) ביארו, שיש לדון בעיקר התקנה שתיקנו חכמים שבועה כדי שלא יהא כל אחד הולך ותוקף טליתו של חברו. האם תיקנו שבועה מחשש כללי שלא יהא הולך ותוקף טליתו של חברו, וא"כ אין הבדל אם מחזיק חלק בטלית או לא יש חשש שאותו באו למנוע ע"ז שבועה, לכן דין יחלוקו בשבועה הוא אף על מה שישנו מחמת ההלכה שנוטל עד מקום שידו מגעת ויש ע"ז שבועה. או שכל ההלכה של יחלוקו על ע"ז שבועה, היינו מה שנוטל של מחמת מוחזקותו ע"ז צריך להישבע אך על מה שכבר מוחזק על זה לא חששו שיוציא מחבירו, ולכן אין ע"ז שבועה. שיטת הרמב"ם שהשבועה בדין יחלוקו היא כדון שבועת הנוטלים, ומעיקר הדין מה שמחזיק בו לא "נוטל" אלא זה חלקו (עי' בביאור הנימוק' בשיטת הרמב"ם), ונשבע רק על מה שיש עליו יחלוקו, ומגלגל שבועה על הכל. ולשיטת התוס' ושאר הראשונים אין הבדל אם מחזיק או לא, צריך להישבע כאמור.

שניים "אדוקים" בשטר ו"אוחזין" בטלית?

דנו הקדמונים בביאור לשון הגמ' שהביאה ת"ר "שניים אדוקים בשטר" בשונה מלשון המשנה "שניים אוחזין בטלית", מה שורשו של שינוי זה, מאידך בדברי רב תחליפא מבואר בגמ' לשון "שניים אדוקים בטלית", עולה לנו שאין ההבדל אך ורק האם זה טלית או שטר, שהרי אף בטלית השתמשו גם בלשון "אדוקים" וגם בלשון "אוחזין". והלא דבר הוא.